

УДК 327.5 (477+470):272

DOI 10.35423/2078-8142.2024.1.1.9

О. В. Костюк,

кандидат філософських наук, доцент, докторант,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
м. Київ, Україна

e-mail: sasha0079@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1907-6307>

ПОЗИЦІЯ ВАТИКАНА ЩОДО РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: АНАЛІЗ ЗАЯВ ПАПИ ФРАНЦИСКА

Досліджується позиція папи Франциска та Ватикана щодо російсько-української війни, її вплив на міжнародну політику та внутрішньодержавні процеси в Україні. Відповідно здійснено аналіз заяв Ватикана щодо війни в Україні, реакції на них з боку інших країн та українського суспільства. Також завданням дослідження є з'ясування впливу папи Франциска на внутрішньополітичну ситуацію в Україні. Період дослідження: 2014–2024 роки, з акцентом на два етапи: 2014–2022 (гібридна війна та низька ефективність конфлікту); 2022–2024 (повномасштабна війна та очікування кардинальної зміни позиції Ватикана). Зроблено висновки, що Ватикан не визнає РФ однозначним агресором та не засуджує її дії. Позиція Ватикана щодо російсько-української війни ґрунтується на: догматичності католицизму, де зло не має субстанційної природи; загальній тенденції в католицькій церкві до вибачення, закладеній Іоанном Павлом II та пацифізмі. Відзначається, що Ватикан не має значного впливу на прийняття рішень світовими державами, проте позиція папи Римського може впливати на суспільну думку у країнах з високим рівнем релігійності. В Україні позиція Ватикана не має однозначної підтримки з боку римо-католицької та греко-католицької громад та загалом українських громадян. Позиція Ватикана щодо російсько-української війни є аморфною, оскільки не містить

чіткої моральної оцінки та зрівнює агресора та жертву, відповідно засуджуються злочинні дії, але не їх причина.

Ключові слова: *Ватикан, Україна, війна, міжнародна політика, католицизм.*

У 2020-х роках світова політика вступила в нову фазу посилення інтенсивності міждержавної взаємодії агресивними засобами. Відповідно заяви, які стосуються міжнародної політики, робить і Ватикан, а фактично – католицька церква. Католики мають багатовікову історію участі в міжнародних та політичних процесах. Католицька церква була як елементом та засобом політичного управління, так і безпосередньо актором, тобто суб'єктом політичного життя як на міжнародному, так і на внутрішньодержавному рівнях. Ми не будемо детально досліджувати всю історію ні католицької церкви, ні історичні події XX ст., яке було надзвичайно багатим у цьому контексті. У даній статті розглянемо, як саме Ватикан (вселенський католицизм) здатний впливати на міжнародну політику, політичні та соціальні інститути держав та власне на внутрішню політику окремих держав.

Тож метою дослідження є визначення кореляції та впливу вселенської католицької церкви на геополітичні процеси та пов'язані з ними внутрішні процеси в окремих державах. Зауважимо, що Ватикан має свою точку зору та позицію щодо більшості політичних, військових, геополітичних конфліктів або діалогів, які відбуваються у сучасному світі [16]. Тому, навіть якщо ми будемо аналізувати останні два десятиліття, то це буде дуже об'ємний матеріал. З огляду на це зосередимося на конфлікті найвищої інтенсивності та найвищого розмаху від часів Другої світової війни, як за жертвами, так і за обсягом військових об'єднань – це російсько-українська війна. У цій статті спробуємо з'ясувати, в який спосіб Ватикан впливає на процеси та перебіг російсько-української війни, міжнародну політику та внутрішню державну політику, пов'язану з цим конфліктом високої інтенсивності.

Для досягнення мети дослідження з'ясуємо суть та інтенсивність заяв Ватикана щодо російсько-української війни, починаючи з

2014 р., і особливу увагу звернемо на заяви після початку повномасштабної війни 2022 р. Далі проаналізуємо, якими є причини позиції Ватикана у питанні російсько-української війни, чи існує динаміка зміни позиції, і чи є ці причини догматичними, соціальними, політичними, або ж залежать від персональних ідеологічних вподобань понтифіка. І останнє завдання, що нас підводить до мети дослідження, – це з'ясування впливу міжнародної політики Ватикана на способи врегулювання російсько-української війни та перебіг цієї війни як на внутрішньодержавному рівні, так і на рівні міжнародної політики, геополітичних процесів, які безпосередньо впливають на перебіг військових дій та пов'язані з їх завершенням.

Фактично йдеться про національну стійкість держави, що підверглася військовій агресії, і про те, як позиція Ватикана впливає на здатність цієї держави та її суспільства до опору та відновлення у зв'язку з комплексною кризовою ситуацією.

Позиція Ватикана щодо «конфлікту в Україні» (російсько-української війни) 2014–2022 років

Власне, за історичний проміжок часу, який визначений для дослідження, а це 2014–2024 роки, ми маємо низку заяв понтифіка щодо «протистояння» в Україні, як власне це визначав Ватикан до 2022 року. Зокрема, саме така позиція відображена у Гаванській декларації 2016 р. папи Франциска та патріарха РПЦ Кирила [11, пар. 26].

Заяви та позицію Ватикана можна розділити на дві частини: це заяви 2014–2021 років та 2022–2024 років. Відповідно, перший етап російсько-української війни характеризується низькою інтенсивністю конфлікту та переважно гібридними формами агресії, а другий – високою інтенсивністю і великою повномасштабною війною, яка прийшла в Європу.

Заяви першого етапу характеризується тим, що використовується толерантна лексика, не визнається жодна з держав агресором, а наголошується на існуванні конфлікту в Україні, від якого через економічну та гуманітарну кризи страждають люди. Відповідно, папа Римський та католицька церква загалом розглядає себе як

певного медіатора, що може вирішити конфлікт відповідно до християнських догматів та постулатів [11, пар. 26].

Тож не дивно, що папа Франциск проводив зустрічі з президентом РФ (2013, 2015, 2019) та робив спільні заяви. Останні дві зустрічі відбувалися після початку війни РФ проти України у 2014 р. і, відповідно, стосувалися також і України. Ці зустрічі де-факто підтвердили, що Ватикан не визнає РФ агресором, причиною війни чи навіть стороною конфлікту. Натомість папа видає за позитивний результат своє побажання, спрямоване президенту РФ: «щирих і великих зусиль для досягнення миру».

Довершує цю не досить зрозумілу позицію папи його символічний подарунок чинному російському президенту, а саме – медальйон із зображенням «ангела миру» [14]. Тож не дивно, що папу Франциска порівнюють з Пієм ХХІІ, якому закидають неоднозначну позицію щодо фашизму та нацизму. Натомість зауважимо, що Пій ХХІІ не зустрічався з Гітлером і не визнавав його «ангелом миру» та миротворцем, тоді як папа Франциск, як значиться – «на благо миру», зустрічається з тим, хто розпочав війну. Таким чином, пацифізм папи Франциска, котрий, як начебто зрозуміло, має засуджувати війну як сутнісне зло у будь-якому її вимірі, фактично визнає тих, хто її розпочав, миротворцями, чим може провокувати нові війни та агресивну політику тих держав, які прагнуть морального чи політекономічного реваншу.

Заява папи Франциска про «братовбивчу війну» (4 липня 2015 р.) збурила українське суспільство. На особистій зустрічі з папою українські греко-католицькі єпископи акцентували, що Україна «є жертвою російської військової агресії», а «деякі ЗМІ описують конфлікт як “громадянську війну” і навіть сам папа нещодавно говорив про “братовбивчий конфлікт”, що не точно відображає реальність, яка розгортається в Україні сьогодні» [25].

Щодо цього відзначимо, що Ватикан є державою, і можна розглядати заяви Ватикану як міжнародну політику саме цієї держави. Однак річ у тому, що це держава доволі специфічна: поповнення цього суспільства чи держави відбувається виключно за допомогою міграції, оскільки існує цілібат у кліру католиків. Ватикан фактично

є керуючим та центральним органом загалом вселенської католицької церкви. Тому ми не можемо розглядати окремо позицію Ватикана і позицію католицизму, оскільки Ватикан фактично є і державою, і вищим органом центральної влади, який існує в католицькій ієрархії.

Чи змінилася позиція Ватикана після початку повномасштабної війни РФ проти України у 2022 році?

Другий етап пов'язаний з початком повномасштабної війни РФ проти України у 2022 році. На цьому етапі слід було очікувати кардинальної зміни позиції Ватикана або ж принаймні оновлення позиції щодо російсько-української війни. Адже, якщо розглядати Ватикан як державу, то можна було за аналогією екстраполювати поведінку більшості західних держав, таких як країни ЄС, Канада, США, Австралія та інші, які чітко підтримали Україну та засудили агресію, а точніше – війну, яку розпочала РФ проти України. Відповідно, якщо ми говоримо про очікування українського суспільства, то вони були пов'язані з тим, що католицька церква визнає РФ агресором та засудить її як таку, хто розпочала війну. Звісно, це позиція суспільної думки, яка не вдається у тонкощі ватиканської дипломатії.

Тисячі, а станом на 2024 рік – сотні тисяч жертв російської агресії, десятки знищених міст, загарбницький характер війни з боку РФ мали б сприяти більш однозначній позиції папи Франциска. Натомість ніякого кардинального кроку не відбулося, ми побачили продовження політики замирення. Суть цієї політики полягає в тому, що Ватикан не вирізняє тих, хто однозначно правий, і тих, хто однозначно не правий. Тобто він не підходить до сторін, що воюють, з позиції їх оцінювання як зла та добра. Фактично, йдеться про те, що реальний світ є недосконалим, люди є недосконалими, вони можуть робити помилки, але вони повинні дотримуватись християнського вчення. Якщо ж вони його порушили, то у них має бути можливість виправити свої помилки. Відповідно, ці, як йдеться, недосконалі люди та недосконалі держави повинні сісти за стіл переговорів і піти на взаємний компроміс. Більше того, мабуть передба-

чалось взаємне вибачення. Відзначимо, що ця тенденція католицької церкви закладена у XX столітті ще Іоанном Павлом II, який вибачився за багато діянь католицької церкви: від хрестових походів до геноциду окремих етнічних груп, колоніалізму та іншого. Дослідники нараховують більше 100 таких вибачень [5; 1].

Тож, підхід до російсько-української війни кардинально не змінився: визначення ситуації, що склалася, як «війна», не зроблено, конкретизації, що винуватцем війни, агресором є саме РФ, не відбулося. Натомість папа Франциск відзначився певними заходами, які збурили громадськість в Україні. Це насамперед хресна хода у Римі у 2022 р.: українка та росіянка разом тримали хрест, що було сприйняте в Україні як зрівняння жертви та агресора. Більше за те, у цьому самому заході прозвучала теза про «братні народи» України та РФ, що є російським пропагандистським наративом [17]. Подібна акція планувалася у 2023 р. з дітьми, однак сценарій заходу став надбанням публіки, чим спричинив обурення українців і не був реалізований [3]. Відзначимо, що папа Франциск молився за постраждалих від військових дій в Україні, однак причину цих страждань не називав.

Більше того, виступаючи перед російськими католиками у 2023 р., папа згадав про «великі досягнення» правителів і митців російської імперії, і жодним чином не засудив імперськість росіян та війну, яку вони в даний момент підтримують [9]. Знов таки реакція громадськості з цього питання в Україні була різко негативною.

Навіть зустріч із президентом України Володимиром Зеленським не пролила однозначності на зовнішньополітичну позицію Ватикана та безпосередньо папи Римського [6]. Фактично, відбувається сприйняття РФ і України як сторін конфлікту, які роблять помилки і, відповідно, повинні між собою домовлятися про припинення бойових дій та відновлення миру. Вина за війну покладається на обидві сторони, а злом у даному разі є сама війна, а не ті, хто її розпочав. Однак для українців це неприйнятна позиція і президент України «попросив засудити російські злочини в Україні, бо не може бути рівності між жертвою та агресором» [2].

Реакція лідерів демократичних країн та українців на пропозицію папи про «білий прапор» для України

Звісно, не можна не згадати резонансну заяву папи Франциска про те, що Україні слід мати «відвагу білого прапора» для мирних переговорів з РФ. Відзначимо, що реакція на цю заяву була різко негативною як від українців, так і від лідерів іноземних держав, які допомагають Україні захищатися від військової агресії РФ. Понтифіку нагадали, що як початок, так і закінчення війни залежать від рішення президента РФ [10]. Водночас, Ватикан повідомив, що папа мав на увазі не те, що почули від нього українці та лідери країн ЄС [19].

Реакція європейських лідерів була теоретично та практично обґрунтованою, виходила з міркувань морального обов'язку, справедливості, гуманності та однозначні. Вона є ще й тому цікавою, що опосередковано визнає вплив Ватикана на суспільства європейських країн та Заходу загалом, оскільки політики не переймалися щодо того, що втратять електоральні бали. Це засвідчує незначний вплив Ватикана на політичні інститути та організації західних країн, і, відповідно, потенційно малий вплив на національну стійкість цих держав.

Зокрема, міністр закордонних справ Польщі Радослав Сікорський відзначив: «Як щодо того, щоб для балансу закликати Путіна набратися мужності та вивести свою армію з України?» [22]. Президент Латвії Едгардс Рінкевичс вступив у полеміку з моральної точки зору і зазначив, що «не можна капітулювати перед злом. Треба боротися з ним і перемагати його, щоб зло підняло білий прапор і капітулювало» [21]. Міністр закордонних справ Німеччини Анналена Бербок зауважила, що вона «не зрозуміла» коментарів папи та запропонувала йому відвідати Україну, щоб побачити шкоду, яку заподіяла Москва [18].

З української сторони заяви були не менш рішучими, до того ж не лише від політичного керівництва, а й від церковних ієрархів. Президент України, коли говорив про українських капеланів, що перебувають на передовій, відзначив: «Ось що таке церква – вона разом з людьми, а не за дві з половиною тисячі кілометрів десь там

займатися віртуальним посередництвом між тим, хто хоче жити, і тим, хто хоче тебе знищити» [26].

Чому Ватикан займає саме таку позицію щодо російсько-української війни?

Як ми вже відзначали, загалом тенденцію другої половини ХХ ст., ще від Іоанна Павла II, можна назвати політикою вибачення. Також на позицію Ватикана можуть впливати власне догматика та віровчення католицизму. Тут може скластися враження, що сучасний католицизм підтримує розуміння того, що таке добро і зло, яке висловив Св. Августин. А саме – що субстанційно зла не існує, а існує лише добро. Зло – це недолік добра, тобто зло – це нестача добра, і якщо відновити, заповнити добром те порожнє місце, де воно зникло, то зникає і зло [8]. Відповідно корелюється позиція, згідно з якою не існує вроджено злих людей, вони стають такими. Наприклад, стають диктаторами лише тому, що їм не вистачає добра, або пастирського спрямування, або ж їх хтось образив, або у них були складні життєві обставини. Відповідно, слід боротися за душі цих людей, не можна їх одразу й однозначно карати та засуджувати, а потрібно вести з ними діалог, розуміти їх, щоб спрямувати на шлях добра. Можливо, саме цій парадигмі й відповідає зовнішньополітична позиція Ватикана щодо російсько-української війни. Відповідно, чинного президента РФ вони не сприймають як однозначне зло і сподіваються, що саме складні обставини призвели до наявної ситуації відсутності добра. Наприклад, «несправедлива міжнародна політика Заходу» щодо РФ змусила його діяти ось такими методами.

Однак, якщо це справді відповідає догматичній позиції Ватикана, то тоді незрозуміло, у чому звинувачують Україну. Бо фактично тут слід або визнати російську пропаганду і повірити у те, що українці протягом останніх 30-ти років здійснюють якісь військові злочини проти російськомовних, або... – власне, іншого варіанту, на нашу думку, не існує. Щоб ця догматична схема працювала, потрібно визнати, що на шляху зла перебуває як РФ, так і Україна з її політичним керівництвом, і тому ці країни мають домовитися й обидві стати на шлях добра. Оскільки, відповідно, їхнє зло породжено

тим, що вони потрапили у складні обставини, наприклад, геополітичні.

Відзначимо, що в католицизмі існує теорія справедливої війни, за якої чітко визначається, яка країна є агресором, а яка такою, що постраждала [7]. Тут війна фактично є інструментом, а не просто злом, як його визначає папа Римський Франциск. Тобто війна може бути справедливою – у випадках, коли країна захищається від зовнішньої агресії, захищає свій спосіб життя, своє право на віру, в даному разі – християнську віру. Проте зрозуміло, що ця концепція наразі не є домінуючою, більше того – її у принципі не використовує сучасне вище духовництво католицизму.

І, звісно, слід відзначити спрямування Ватикана до принципово пацифістської позиції, за якої будь-яка війна визнається злом [20]. Відповідно, причина і мета війни не є важливими, точніше – від них не залежить моральна оцінка війни як зла. Тобто навіть якщо війна ведеться з метою усунення зла (тоталітарного диктатора, порушень прав людини, етноциду), вона є злом, а не інструментом, що використовує добро.

Отже, що саме є причиною такої зовнішньополітичної позиції Ватикана? На нашу думку, це поєднання всіх названих факторів: розуміння добра і зла з точки зору Св. Августина, а також загальна тенденція католицької церкви після Другого ватиканського собору, спрямована на замирення, вибачення та спрямування на те, щоб не робити нових помилок, за які треба буде вибачатися наступним папам.

Відповідно, якщо займати однозначну позицію, то вона може бути визнана або правильною, або хибною. Можливо, це є основним аргументом на користь того, чому таку позицію не можна висловлювати, адже вірогідність помилки тут зростає. Натомість, якщо твоя позиція перебуває «над ситуацією», і ти лише пропонуєш себе як посередника, стверджуючи, що помилятися можуть всі, і всім слід прагнути миру тому, що обидві сторони є недосконалими, то ти опиняєшся в ідеальній ситуації, коли тебе не зможуть звинуватити в аморальних хибних діях.

Зовнішньополітична вага Ватикана на міжнародній арені

З'ясуємо, як все вищесказане впливає на політичні інститути, організації, міжнародну політику та внутрішньополітичну ситуацію в Україні. Власне зовнішньополітична позиція Ватикана безпосередньо не впливає на прийняття рішень світовими державами: ні західними, ні країнами, що розвиваються. Ватикан не є впливовим гравцем, що змінює міжнародну політику. Відповідно, світові держави розуміють цю ситуацію і не сприймають Ватикан як рівноправного партнера, з яким можна вести політичні переговори, котрі можуть призвести до конкретних результатів. Таке ставлення держав до Ватикана добре ілюструє критика західними країнами папи Франциска за висловлювання про «білий прапор для України».

Вплив позиції папи Римського на суспільства іноземних країн

Позиція папи Римського впливає на світогляд прихожан католицької церкви у будь-якій країні світу, адже у католицизмі існує догмат про непомилюваність вищого духовенства у питаннях віри, це необхідний його елемент. А через вплив на суспільну думку можливий вплив папи і на прийняття рішень владою держав. Якщо у країні є значна католицька громада або більшість, то позиція папи Римського стає доволі важливою і може вплинути на рішення, які приймають окремі країни у геополітичному просторі. У цьому полягає небезпека того, що через позицію папи Римського, згідно з якою РФ не є агресором, деякі держави можуть прийняти проросійську позицію.

Тут важливим питанням є рівень релігійності та інтенсивність релігійного життя громадян в окремих країнах. У країнах зі значною інтенсивністю релігійного життя позиція Ватикана є важливою в контексті російсько-української війни, а там, де релігійність має низьку інтенсивність, вплив папи Римського можна нівелювати. Рівень релігійності в більшості західних країн не є високим. Згідно з проведеними дослідженнями, дуже важливим вплив релігії визнають: в Іспанії – 17% населення, Словаччині – 20%, Словенії – 12%, Україні – 20%, Румунії – 49%, Польщі – 37%, Німеччині – 14%, Франції –

14%, Хорватії – 20%, Канаді – 15%, Аргентині – 24%, Бразилії – 45% [12].

Показовим є те, що навіть у країнах з високим рівнем релігійності, де католицизм тотально домінує і є авторитетним, позиція папи Франциска щодо політичних питань не сприймається громадянами, а отже, не має значного впливу на політичне життя та прийняття рішень. Зокрема, маємо результати соціологічного опитування в Польщі щодо слів понтифіка про «білий прапор» для України, згідно з яким 49,7% опитуваних виявили край негативне ставлення до такої позиції папи і лише 17,7% – однозначно позитивне [23].

Вплив позиції Ватикана на внутрішньополітичне життя українців

В Україні існують досить великі римо-католицька та греко-католицька громади, відповідно, потенційний вплив папи Римського на нашу внутрішньополітичну ситуацію може бути доволі значним. Однак відзначимо, що аналіз заяв священнослужителів українських католицьких чи греко-католицьких церков засвідчує, що в Україні немає цілковитої підтримки позиції Ватикана щодо російсько-української війни. Скоріше є намагання виправдати те, чому Ватикан і папа Римський не є однозначними у питанні засудження російської агресії. Відзначимо, що священнослужителі згаданих церков наголошують, що така позиція склалася саме у папи Франциска, який є непомильним лише у питаннях віри, а не в політиці чи економіці.

Відповідно зрозуміло, що безпосередньо вплинути на українських вірян римо-католиків чи греко-католиків папа Римський не може. Насамперед тому, що прихожани католики живуть в Україні і добре знають, хто є джерелом агресії, а хто – постраждалою стороною, і яка сторона здійснює військові злочини. Тому означена вище зовнішньополітична позиція Ватикана призводить до певного дистанціювання вірян від позиції вищого духовенства вселенського католицизму.

Як це впливає на пересічних громадян і чи зменшує національну та суспільну стійкість до загроз? Якщо аналізувати інформаційний простір, коментарі людей, журналістські статті з теми позиції Ватикана щодо російсько-української війни, то слід відзначити, що вона навпаки сприяє консолідації українців, які усвідомлюють свою культурну ідентичність. Тож є підстави стверджувати, що українці не сприймають позицію папи Римського, який у ситуації, що склалася, не визначає однозначно агресивну і постраждалу сторони конфлікту. Небезпека тут полягає насамперед у тому, що зі зрозумілих причин у суспільній свідомості українців позиція папи Франциска сприймається не як думка пересічної людини, а як позиція очільника католицької церкви, який, як вважає значна частина вірян, не дотримується християнських цінностей і не розуміє, де у даному питанні справедливість.

Це міркування підтверджує соціологічне опитування українців щодо «миротворчих ініціатив» папи Франциска, проведене у 2023 році, яке засвідчує здебільшого несприйняття опитуваних позиції папи, або навіть байдужість до його заяв. Так, 36,2% опитаних взагалі не знають про позицію папи Франциска, 23,8% ставляться до неї негативно, 14,1% не надають їй важливого значення, 10,3% взагалі вважають, що папа працює в інтересах РФ, і лише 9,2% опитаних підтримують її [4].

Отже, підсумовуючи, відзначимо, що Ватикан займає неоднозначну позицію щодо російсько-української війни, не визнає РФ агресором та пропонує мирні переговори без визначення винуватця. Така позиція зумовлена кількома чинниками: пацифістською доктриною, прагненням уникнути однозначних оцінок з метою запобігання майбутніх критики й вибачень, прагненням до замирення та вибачення.

Щодо зовнішньополітичної ваги Ватикана, то на міжнародній арені вона є обмеженою, провідні держави не сприймають його як рівноправного партнера для переговорів. Позиція ж папи має певний вплив на католицькі суспільства, проте щодо питання російсько-української війни навіть у католицьких країнах зазнає критики та не має значної підтримки.

В Україні позиція Ватикана не знаходить розуміння ні серед віруючих, ні у суспільстві загалом. Папа не використовує свій авторитет для засудження агресора та захисту жертви, тож є підстави стверджувати, що певною мірою Ватикан втрачає моральний і духовний авторитет серед вірян в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. 100 вибачень Папи Римського перед світом. *Українська правда*, 26 жовтня 2001. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2001/10/26/2984748/> (дата звернення: 24.05.2024)
2. Кудрик Н. Візит Зеленського до папи Франциска. Які результати? *Радіо Свобода*. 2023. 13 травня. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/zelansky-papa-gumskyu-viyna/32410396.html> (дата звернення: 24.05.2024).
3. Хресна дорога у Колізеї: голоси миру з територій, поранених війною. *Vatican news*. 2023. 07 квітня. URL: <https://www.vaticannews.va/uk/pope/news/2023-04/rozdumy-na-hresnu-dorohu-2023.html> (дата звернення: 24.05.2024).
4. Чижик Є. Прагнення Папи Римського терміново припинити війну за будь-яку ціну підтримує 9% українців. *ZN.UA Дзеркало тижня. Україна*. 2023. 13 травня. URL: <https://zn.ua/ukr/war/prahnennja-papirimskoho-terminovo-pripiniti-vijnu-za-bud-jaku-tsinu-pidtrimuje-9-ukrajintsiv-opituvannja.html#> (дата звернення: 24.05.2024).
5. Accattoli L. *When a Pope Asks Forgiveness: The Mea Culpa's of John Paul II*. Pauline Books & Media, 1998.
6. Bettiza S., Laura Gozzi. Ukraine war: Pope tells Zelensky he is «praying for peace». *BBC News*. 2023. May 13. URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-65581170> (дата звернення: 24.05.2024).
7. Cahill Lisa Sowle. The Future of (Catholic) Just War Theory: Marginal. *Expositions*. 12.1 (2018): P. 20–32. URL: <https://expositions.journals.villanova.edu/article/download/2318/2222> (дата звернення: 24.05.2024).
8. Cary Ph. Augustine on evil. *The Routledge Handbook of the Philosophy of Evil* / ed. by Thomas Nys, Stephen de Wijze. P. 30–41. Routledge, 2019.
9. Chiappa C. Pope slammed for telling Russians to hold on to «legacy» of a «great empire». *Politico*. 2023. August 28. URL: <https://www.politico.eu/article/pope-francis-russia-youth-legacy-empire> (дата звернення: 24.05.2024).

10. EU diplomacy chief comments on remarks about «white flag» for Ukraine: Pope has entered garden where no one invited him. *Ukrainska Pravda*, March 14, 2024. URL: <https://www.pravda.com.ua/eng/news/2024/03/14/7446516/> (дата звернення: 24.05.2024).

11. Full text of joint declaration signed by Pope Francis and Patriarch Kirill. *Catholic News Agency*. 2013. Feb 12. URL: <https://www.catholicnewsagency.com/news/33401/full-text-of-joint-declaration-signed-by-pope-francis-and-patriarch-kirill> (дата звернення: 24.05.2024).

12. Impotent in life: Religion. *World Values Survey Wave 7: 2017–2022*. URL: <https://www.worldvaluessurvey.org/WVSOnline.jsp> (дата звернення: 24.05.2024).

13. Ishchuk N. Ukraine: Experience of War. *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe*. 2022. Vol. 42: Iss. 4, Article 2. URL: <https://digital-commons.georgefox.edu/ree/vol42/iss4/2> (дата звернення: 24.05.2024).

14. Kirchgaessne S. Pope Francis tells Putin: «sincere» peace efforts needed for Ukraine. *Guardian News & Media*. 2015. Jun 10. URL: <https://www.theguardian.com/world/2015/jun/10/pope-francis-putin-sincere-peace-effort-ukraine-russia-vatican> (дата звернення: 24.05.2024).

15. Kirchgaessne S. Pope Francis urged to take tougher stance against Vladimir Putin. *Guardian News & Media*. 2015. Jun 10. URL: <https://www.theguardian.com/world/2015/jun/10/pope-francis-urged-to-take-tougher-stance-against-vladimir-putin> (дата звернення: 24.05.2024).

16. Martens K. The position of the Holy See and Vatican City State in international relations. *University of Detroit law review*. 2006. Vol. 83(5). P. 729–760.

17. Marynovych M. The cross of Abel and the cross of Cain are different crosses. *Ukrainian Catholic University*. 2022. April 13. URL: <https://ucu.edu.ua/en/news/hrest-avelya-i-hrest-kayina-tse-rizni-hresty> (дата звернення: 24.05.2024).

18. Melkozerova V. Pope's «white flag» gaffe triggers outrage in Ukraine. *Politico*. 2024. March 11. URL: <https://www.politico.eu/article/pope-francis-courage-raising-white-flag-remark-sparks-fury-ukraine> (дата звернення: 24.05.2024).

19. Mullen S. Vatican: Pope Francis' 'white flag' remark a call for negotiations, not Ukraine's surrender. *Catholic News Agency*. 2024. Mar 9. URL: <https://www.catholicnewsagency.com/news/257048/vatican-pope-francis-white-flag-ukraine-war-negotiations> (дата звернення: 24.05.2024).

20. Riga P. Catholic Pacifism. *The Proceedings of the Catholic Theological Society of America*. 1966. Vol. 21. 165 p.

21. Rinkėvičs E. My Sunday morning take. *X*. 2024. March 10. URL: <https://twitter.com/edgarsrinkevics/status/1766716424725107050> (дата звернення: 24.05.2024).

22. Sikorski R. How about, for balance. *X*. 2024. March 10. URL: <https://twitter.com/sikorskiradek/status/1766757253502169360> (дата звернення: 24.05.2024).

23. Sondaż: Jak Polacy oceniają słowa papieża Franciszka o Ukrainie i «białej fladze»? *Rzeczpospolita*. 2024. March 17. URL: <https://www.rp.pl/spoleczenstwo/art40007431-sondaz-jak-polacy-oceniaja-slowa-papieza-franciszka-o-ukrainie-i-bialej-fladze> (дата звернення: 24.05.2024).

24. Statement of the Permanent Synod of the UGCC In light of the interview of Pope Francis Conducted by Radio Télévision Suisse. *Ukrainian Greek Catholic Church*. 2024. March 10. URL: <https://ugcc.ua/en/data/statement-of-the-permanent-synod-of-the-ugcc-in-light-of-the-interview-of-pope-francis-conducted-by-radio-tlvision-suisse-955> (дата звернення: 24.05.2024).

25. Ukrainian Archbishop calls on Christians to help end conflict. *Vatican Radio*. 2015. Feb 23. URL: https://www.archivioradiovaticana.va/storico/2015/02/23/ukrainian_archbishop_calls_on_christians_to_help_end_conflict/en-1125231 (дата звернення: 24.05.2024).

26. Zelensky V. More air defense systems and means of destruction of Russian aviation bring peace closer – address by the President of Ukraine. *President of Ukraine*. 2024. March 10. URL: <https://www.president.gov.ua/en/news/bilshe-sistem-ppo-ta-zasobiv-urazhennya-rosijskoyi-aviaciyi-89621> (дата звернення: 24.05.2024).

REFERENCES

100 apologies of the Pope to the world. (2001). *Ukrainska pravda*, October 26. Retrieved from <https://www.pravda.com.ua/news/2001/10/26/2984748> [In Ukrainian].

Kudryk, N. (2023). Zelensky's visit to Pope Francis. What are the results? *Radio Svoboda*, May 13. Retrieved from <https://www.radiosvoboda.org/a/zelansky-y-papa-rymsky-y-viyna/32410396.html> [In Ukrainian].

Stations of the Cross in the Coliseum: voices of peace from war-torn areas. (2023). *Vatican news*, April 07. Retrieved from <https://www.vaticannews>

.va/uk/pope/news/2023-04/rozdummy-na-hresnu-dorogu-2023.html [In Ukrainian].

Chyzhyk, Y. (2023). The desire of the Pope to urgently end the war at any cost is supported by 9% of Ukrainians – survey. *ZN.UA Dzerkalo tyzhnia*. May 13. Retrieved from <https://zn.ua/ukr/war/prahnennja-papi-rimskoho-terminovo-pripiniti-vijnu-za-bud-jaku-tsinu-pidtrimuje-9-ukrajintsiv-opituvannja.html> [In Ukrainian].

Accattoli, L. (1998). *When a Pope Asks Forgiveness: The Mea Culpa's of John Paul II*. Pauline Books & Media.

Bettiza, S., & Gozzi L. (2023). Ukraine war: Pope tells Zelensky he is “praying for peace”. *BBC News*, May 13. Retrieved from <https://www.bbc.com/news/world-europe-65581170>

Cahill, L. S. (2018). The Future of (Catholic) Just War Theory: Marginal. *Expositions*, 12.1, 20-32. Retrieved from <https://expositions.journals.villanova.edu/article/download/2318/2222>

Cary, Ph. (2019). Augustine on evil. In *The Routledge Handbook of the Philosophy of Evil*, pp. 30-41. Routledge.

Chiappa, C. (2023). Pope slammed for telling Russians to hold on to “legacy” of a “great empire”. *Politico*, August 28. Retrieved from <https://www.politico.eu/article/pope-francis-russia-youth-legacy-empire>

EU diplomacy chief comments on remarks about “white flag” for Ukraine: Pope has entered garden where no one invited him. (2024). *Ukrainska Pravda*, March 14. Retrieved from <https://www.pravda.com.ua/eng/news/2024/03/14/7446516>

Full text of joint declaration signed by Pope Francis and Patriarch Kirill. (2016). *Catholic News Agency*, February 12. Retrieved from <https://www.catholicnewsagency.com/news/33401/full-text-of-joint-declaration-signed-by-pope-francis-and-patriarch-kirill>

Impotent in life: Religion. (2022). *World Values Survey Wave 7: 2017-2022*. Retrieved from <https://www.worldvaluessurvey.org/WVSONline.jsp>

Ishchuk, N. (2022). Ukraine: Experience of War. *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe*, 42(4), Article 2. Retrieved from <https://digitalcommons.georgefox.edu/ree/vol42/iss4/2>

Kirchgaessne, S. (2015). Pope Francis tells Putin: “sincere” peace efforts needed for Ukraine. *Guardian News & Media*, Jun 10. Retrieved from <https://www.theguardian.com/world/2015/jun/10/pope-francis-putin-sincere-peace-effort-ukraine-russia-vatican>

Kirchgaessne, S. (2015). Pope Francis urged to take tougher stance against Vladimir Putin. *Guardian News & Media*, Jun 10. Retrieved from <https://www.theguardian.com/world/2015/jun/10/pope-francis-urged-to-take-tougher-stance-against-vladimir-putin>

Martens, K. (2006). The position of the Holy See and Vatican City State in international relations. *University of Detroit law review*, 83(5), 729-760.

Marynovych, M. (2022). The cross of Abel and the cross of Cain are different crosses. *Ukrainian Catholic University*, April 13. Retrieved from <https://ucu.edu.ua/en/news/hrest-avelya-i-hrest-kayina-tse-rizni-hresty>

Melkozerova, V. (2024). Pope’s “white flag” gaffe triggers outrage in Ukraine. *Politico*, March 11. Retrieved from <https://www.politico.eu/article/pope-francis-courage-raising-white-flag-remark-sparks-fury-ukraine>

Mullen, S. (2024). Vatican: Pope Francis “white flag” remark a call for negotiations, not Ukraine’s surrender. *Catholic News Agency*, March 9. Retrieved from <https://www.catholicnewsagency.com/news/257048/vatican-pope-francis-white-flag-ukraine-war-negotiations>

Riga, P. (1966). Catholic Pacifism. *The Proceedings of the Catholic Theological Society of America*, 21, 165.

Rinkēvičs, E. (2024). My Sunday morning take. *X*, March 10. Retrieved from <https://twitter.com/edgarsrinkevics/status/1766716424725107050>

Sikorski, R. (2024). How about, for balance. *X*, March 10. Retrieved from <https://twitter.com/sikorskiradek/status/1766757253502169360>

Sondaż: Jak Polacy oceniają słowa papieża Franciszka o Ukrainie i “białej fladze”? (2024). *Rzeczpospolita*, March 17. Retrieved from <https://www.rp.pl/spoleczenstwo/art40007431-sondaz-jak-polacy-oceniaja-slo-wa-papieza-franciszka-o-ukrainie-i-bialej-fladze>

Statement of the Permanent Synod of the UGCC In light of the interview of Pope Francis Conducted by Radio Télévision Suisse. (2024). *Ukrainian Greek Catholic Church*, March 10. Retrieved from <https://ugcc.ua/en/data/statement->

of-the-permanent-synod-of-the-ugcc-in-light-of-the-interview-of-pope-francis-conducted-by-radio-tlvision-suisse-955

Ukrainian Archbishop calls on Christians to help end conflict. (2015). *Vatican Radio*, February 23. Retrieved from https://www.archivioradiovaticana.va/storico/2015/02/23/ukrainian_archbishop_calls_on_christians_to_help_end_conflict/en-1125231

Zelensky, V. (2024). More air defense systems and means of destruction of Russian aviation bring peace closer – address by the President of Ukraine. President of Ukraine, March 10. Retrieved from <https://www.president.gov.ua/en/news/bilshe-sistem-ppo-ta-zasobiv-urazhennya-rosijskoyi-aviaciyi-89621>

Oleksander Kostyuk

Candidate of Philosophical Sciences (Ph.D.), Associate Professor, Doctoral Student, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine; e-mail: sasha0079@gmail.com; ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-1907-6307>

The Vatican's Position on the Russian-Ukrainian War: an Analysis of Pope Francis' Statements

Abstract

The position of the Vatican regarding the Russian-Ukrainian war, its influence on international politics, and internal processes in Ukraine are being studied. The research examines the Vatican's diplomatic approach, which seeks to maintain neutrality and promote dialogue between the conflicting parties. An analysis of Vatican statements regarding the war in Ukraine, reactions to them from other countries and Ukrainian society has been conducted. The study investigates the reasons behind the Vatican's position, such as the Catholic Church's pacifist doctrine, the desire to avoid unequivocal assessments, and the influence of Pope Francis's personal background and ideological views. The research also aims to clarify Pope Francis's influence on the internal political situation in Ukraine. Research period: 2014-2024, with a focus on two stages: 2014-2022 (hybrid war and local conflict); 2022-2024 (full-scale war). Main research results: The Vatican avoids calling RF as an aggressor and does not condemn its

actions. Pope Francis seeks reconciliation and proposes that the conflicting parties sit down for negotiations. The Vatican's position on the Russian-Ukrainian war is based on Catholic dogma, where evil does not have a substantive nature; the general tendency in the Catholic Church towards forgiveness, laid down by John Paul II, and pacifism. The research reveals that the Vatican's stance has faced criticism from both Western countries and Ukrainian society, as it is perceived as equating the aggressor with the victim. The Vatican does not have a significant influence on the decisions of world states. The position of the Bishop of Rome may influence public opinion in countries with a high level of religiosity. In Ukraine, the Vatican's position does not have considerable support from the Roman Catholic and Greek Catholic communities, and generally from Ukrainian citizens. The Vatican's position on the Russian-Ukrainian war is amorphous because it does not contain a clear moral assessment and equates the aggressor with the victim; therefore, criminal actions are condemned, but not their cause.

Keywords: *Vatican, Ukraine, war, international politics, Catholicism.*